

Over Oud en Echt

VANMIDDAG zat ik, genesteld in de warmte van een eerste lentesonnetje achter glas, te genieten. Drie Afrikanen en een blanke man maken samen muziek in de woonkamer van een goede vriend. Muziek van de Peul uit West Afrika op kora, djembè en twee violen: één West-Europese en één West-Afrikaanse. De man met de Afrikaanse viool zet een grillige muziekfrase in. De rest volgt in de kadans van een ingewikkeld ritme vol onverwachte syncopes. De blanke man volgt bedachtzaam, geconcentreerd. Maar soms breekt hij uit en mengt uitbundige free-jazzachtige improvisaties tussen deze trancemuziek van het oude continent. Vooral de kora, de Afrikaanse harpachtige fascineert me. Natuurlijk is er de aparte, statige uitstraling van het instrument. Enerzijds ziet het er volstrekt primitief Afrikaans uit, anderzijds heb je het onwaarschijnlijke raffinement en de virtuositeit van het begeleidende spel. Bovendien is het het enige instrument dat voor deze gelegenheid wordt versterkt. En, zo leert mijn ervaring me, waar een traditioneel instrument rechtstreeks wordt versterkt is er met de bouw van het instrument vaak meer aan de hand.

Tijdens de pauze ben ik over een paar stoeiende kinderen naar het geïmproviseerde podium om het instrument van wat dichterbij te bekijken. En ja hoor, er is wel degelijk heel wat meer aan de hand dan de toevoeging van twee contactmicrofoontjes van een niet nader te vernoemen Japans merk. Langs de hals van de kora zijn onopvallende matzwarte gitaarstemsleutels met draaimechanisme aangebracht om het juist stemmen van de vele snaren te vergemakkelijken. De voet van de brug is verstevigd met rood pianovilt. In de voet van de hals is een serienummer geslagen en een merkteken: een hart met een kruis er doorheen dat een davidster aan elke arm draagt.

Gelukkig is bij dit soort gelegenheid de afstand tussen publiek en de muzikanten zowel letterlijk als figuurlijk erg klein. Na afloop van het tweede deel van het concert stap ik brandend van nieuwsgierigheid op de kora -muzikant af. Waar zijn instrument vandaan komt? "Wel", zegt hij, "in Senegal worden de beste kora's door een missie van katholieke missionarissen gebouwd, dat zie je aan hun merkteken. Iedereen die een goede kora nodig heeft, koopt hem daar. Weet u van welk materiaal de snaren zijn gemaakt? Van vislijn. Vislijn is namelijk overal in Senegal te krijgen en als een snaar springt herstel je hem natuurlijk zelf." En hij haalt demonstratief een rolletje vislijn uit een vierkant klankgat in de zijkant van het instrument. Een echte kora dus.

Een kwartiertje later raak ik ook aan de praat met de blanke violist die me vertelt dat deze Afrikaanse muziek erg oud is. "1000 jaar of ouder" zegt hij vol overtuiging. "Toen ik deze muziek leerde spelen moest ik mijn leraar beloven om voor elk concert telkens deze speciale *boubou* (spreek uit: boeboe) aan te trekken en hij wijst op het lange gewaad dat hij draagt. "Het is een soort van initiatie die je doormaakt. Ze doen ook altijd erg geheimzinnig over hun muziek en vragen deze vorm van respect in ruil voor het prijsgeven van hun geheim."

Oud en echt. Omdat het etnische of traditionele muziek is. Omdat je het als een deel van jezelf en van de geschiedenis van een volk of land beschouwt. Maar duizend jaar oud? Hoe primitief we sommige instrumenten op het eerste zicht ook vinden en hoe sterk de band ook mag zijn die we ermee voelen, vaak leert hun feitelijke ontstaansgeschiedenis, die meestal een stuk minder oud is, ons zeer relevante dingen. En vaak hangt die samen met wat met een moeilijk woord 'toe-eigening' heet: het als 'eigen' en 'typisch' beschouwen van een muzikale vorm. We vinden die muziek dan 'echter' en 'authentieker' dan andere muziek. Vaak denken we ook dat die muziek oud is. Hoe oud? Geen mens weet het (meer) te zeggen.

Maar dat 'hoe oud' interesseert me nu precies wel. Hoewel ik het instrument van haar nog pluimen ken, interesseert het me wel te weten welke specifieke rol de kora in West-Afrika speelde bij de ontwikkeling van een lokale muzikale identiteit. Tenslotte speelden verschillende instrumenten een gelijkaardige rol binnen de folkrevival in verschillende delen van West-Europa. Ook hier hoor je vaak dat 'onze' muziek wortels heeft, oud is en echt. Hoewel we de feiten vaak genoeg toch kennen. Onze eigenste Vlaamse/Waalse/Belgische doedelzakken kregen hun vorm pas eind jaren '60 van de vorige eeuw. Het gros van de melodieën die we vandaag op een doedelzak spelen zijn pas daarna gecomponeerd of werden aangepast aan de specifieke speeleigenschappen van het instrument. Dat deze muziek wortels zou hebben in een duizend jaar oude traditie kan men wel graag willen geloven, dit ook staven met feiten is andere koek. Maar moet dat dan perse? Is het spelplezier soms niet genoeg? 'Agge mar leut het' zeggen ze al ten minste sinds Bomans in Limburg.